# LEPIDOPTEROLOGISKA IAKTTAGELSER I STOCKHOLMS OMGIFNINGAR

AF

EMIL HOLMGREN.

---

## II.

## Fastlandet.

Då jag nu åter går att skildra fjärilslifvet i en del af Stockholms omgifningar, har jag trott mig böra göra detta under samma berättande form som förut, och torde jag väl knappast behöfva upprepa min erinran om, att de fynd, jag här nedan skall omtala, ingalunda härleda sig från en enda exkursion, utan äro frukterna af en hel sommars forskningar.

---

Sommarsolen lyser varm och klar utan att bortskymmas af hotfulla, regndigra moln. Vi stiga ombord på »Åkers kanal», en af de många ångbåtar, som dagligen underhålla kommunikation mellan vår hufvudstad och skärgården, och få bereda oss på en 4 eller 5 timmars lång ångbåtsfärd. Jag skall här ej lemna plats för en skildring af de vexlande intryck, denna färd gör på oss, utan vill blott nämna, att, då redan aftonsolen strör sitt rodnande skimmer öfver sjö och land, har ångbåten uppnått sin sista station, Brottby i Ösbygarn socken, där han stannar för att påföljande morgon åter ånga till staden. Vi stiga i land och kunna redan börja vår jagt efter nattfjärilar. Vi följa landsvägen

i akt och mening att innan midnatt hinna till Angarns klockarboställe, som är beläget i sydvestlig riktning från ångbåtsstationen. Huru olika är ej den natur, som här möter våra ögon, mot den skärgården har att förete! Huru helt annorlunda måste också icke på samma gång den djurverld vara, som här uppehåller sig! Vidsträckta sädesfält utbreda sig, och endast på afstånd skönjer man den allvarsamma skogen, som nu ligger insvept i aftonens skymmande slöja. Vi hafva emellertid lemnat Brottby bakom oss och äro ett godt stycke på väg. Vi närma oss skogsbrynet och finna där en liten obetydlig stuga, belägen midt i en trädgårdstäppa. Med egarens benägna tillstånd göra vi några slag i trädgården och kunna snart glädja oss öfver fångsten af en vacker fjäril, som i skärgården ej uppenbarat sig annat än i form af en larv, nämligen *Deilephila Galii*, Rott. Här tyckes han vara temligen allmän. *Deilephila Porcellus* L. är riktigt i svärmningstagen, men vi besvära oss ej med att fylla våra burkar med denna envisa »grisett». Äfven *Sphinx Pinastri* L. är framme och visar sig. Många Noctuer falla offer för vårt fångstbegär, sådana som *Acronycta Ligustri* F., *Panthea Coenobita* Esp., *Agrotis Polygona* F., *Orbona* Hufn., *Umbrosa* Hb., *Lucernea* L. och *Grisescens* Fr., *Miselia Oxyacanthæ* L., *Hadena Porphyrea* Esp., *Furva* Hb. och *Rurea* (v. *Alopecurus* Esp.), *Leucania Impura* Hb., *Grammesia Trigrammica* Hufn., *Plusia Chrysitis* L. (ofantligt allmän), *Festucæ* L. och *Jota* L. m. fl. — Men vi få ej stanna här längre, vi måste gå vidare och följa landsvägen åt för att ej under nattens mörker irra vilse i dessa för oss alldeles okända trakter.

Åter mötas våra ögon af fält, och fält i oändlighet. Här och där resa sig dock en och annan skogsdunge eller en liten trädgårdstäppa, hvarest nattfjärilarna tyckas hafva stämt möte. Att denna afton använda våra preparerade äpplebitar skulle allt för mycket hindrat oss i vår marsch, utan dröja vi med dessa till påföljande afton, då vi hunnit målet för vår färd, nämligen Rocksta i Angarns socken, hvarest en ymnig skörd af nattfjärilar väntar oss i den af lavendel doftande trädgården. Vi inskränka oss således denna afton till hvad slumpen kan föra i vår väg.

Under nattens stillhet tåga vi framåt, vägledda af månen,

som utbreder sitt bleka sken öfver nejden, och innan salsklockan i Angarns klockarboställe slagit tolf, ligga vi helt belåtet slutna i Morphei sköte.

Kl. 5 följande morgon har solen redan i nära två timmar varit uppe före oss och väckt den slumrande naturen till lif: till nya strider och nya segrar. Sedan vi belönat klockaren för hans gästfrihet, äro vi åter i marsch. Nu lemna vi landsvägen, hvilken skulle föra oss till målet förr än vi vilja det, och följande några gräsrenar, begifva vi oss i väg till en aflägsen skogig höjd, hvilken är belägen i Vallentuna socken. Strax vid bestigandet af höjden möter oss en ståtlig *Limenitis Populi* L., hvilken är alldeles nykläckt. Han blir naturligtvis vårt byte. Vi gå vidare. — En ungskog af björk reser sig här bland stenar och klippblock, och enligt vår förmodan påträffa vi många larver, bland hvilka torde få nämnas *Dasychira Pudibunda* L., *Acronycta Alni* L., *Drepana Curvatula* BKH. och *Falcataria* L. Snart hafva vi uppnått bergåsens högsta del och kunna där njuta af en storartad utsigt. Ej möter oss anblicken af en fjärd med holmar och skär, men ett fält, böljande af sädesvågor, bekransadt i fjärran af skogen och här och där försedt med rödmålade stugor och grönskande löfdungar. Vi få emellertid ej fördröja oss här, vi måste vidare och nedstiga för bergryggens andra sluttning samt komma därvid ned i en mera kuperad trakt. Här möta oss naturliga ängar, hvarest vi finna rätt mycket fjärilar, sådana som *Polyommatus Hippothoë* L., *Lycæna Astrarche* BERGSTR., *Eumedon* ESP. och *Arion* L., vidare *Vanessa Atalanta* L., *Argynnis Niobe* L. och *Adippe* (ab. *Cleodoxa* O.). På de unga löfträd, som bilda inhängnaden för dessa ängar, finna vi flera larver, såsom *Pterostoma Palpina* L., *Pygæra Curtula* L., *Notodonta Tremulæ* CL., *Harpyia Vinula* HB. och *Lasiocampa Ilicifolia* L. — Vi hafva en lång väg att tillryggalägga, hvarför vi måste vidare.

Snart hafva vi uppnått Vallentunasjöns strand, hvilken vi följa söderut. Här iakttaga vi en samling mariga tallar med ett sjukligt, tvinande utseende. Vi undersöka dessa i tanke, att till äfventyrs *Lasiocampa Pini*-larver vore orsaken till ödeläggelsen, men kunna ej upptäcka några dylika snyltgäster. Då vi redan äro i begrepp att aflägsna oss, finna vi emellertid i gräset

vid foten af en tall en hona till denna fjäril, men så förstörd, att af vingarna endast 2 sönderslitna framvingar finnas qvar; hon är dock vid lif, hvarför vi insläppa henne lefvande i portören och tåga därpå vidare. Vi hinna sjöns södra ända, hvarefter vi vända oss åt nordost. Här i närheten af Täby kyrka, blifva vi ånyo vittnen till en skadefjärils ödeläggelser. En hel liten park af popplar är nämligen nära nog uppäten af larver till *Cossus* L. Vi kunna ej bemägtiga oss de larver, som finnas inuti trädstammarna, men nöja oss med dem som krypa omkring på marken, hvilka utgöra flera än 10; af dessa tyckes dock ingen vara fullvuxen. Vi lemna emellertid detta ställe och hafva snart nog upphunnit en något sumpig, af al- och björkbuskar beväxt trakt. Här flyga många exemplar af *Cymatophora Duplaris* L., äfvensom *Nemeophila Russula* L. och *Plantaginis* L. jämte ab. *Matronalis* FOR. Af dagfjärilar finna vi här *Argynnis Paphia* L. i tämligen stort antal, vidare de båda *Epinephele*-arterna och *Pararga Egeria* (v. *Egerides* STGR), *Coenonympha Pamphilus* L. och *Tiphon* ROTT. På en tämligen hög björkbuske få vi ånyo göra bekantskap med den högst egendomliga larven till *Stauropus Fagi* L.

Vi fortsätta nu vår vandring. Solen står redan ganska högt på himlen; vi måste forcera vår marsch för att ej för sent framkomma till en efterlängtad mosse, belägen på en fjärdedels mils afstånd från egendomen Rocksta, målet för vår exkursion. Efter att hafva genomvandrat skogsdungar, fält och kärr, äro vi ändtligen framme vid mossen, i hvars midt en sjö, Issjön kallad, är belägen. Vi kunna genast glädja oss öfver fyndet af tre fullvuxna larver till *Dasychira Fascelina* L., hvilka låta bladen på lingonris sig väl smaka. *Colias Palæno* L. flyger här i stort antal, och några exemplar af *Argynnis Aphirape* (v. *Ossianus* HBST) väcka både vår öfverraskning och glädje; ty vi hafva ingalunda väntat oss högnordiska fjärilar af denna mosse, hvilken ej eger den stora öfverensstämmelse med lappländska myrar, som vi ofta finna hos mossar i Stockholms skärgård. Epilobium angustifolium växer i ofantliga massor på tufvorna kring Issjön, och enligt vår förmodan påträffa vi där också en mängd larver till *Deilephila Galii* ROTT., såväl den bronsfärgade som den glänsande svarta formen. Såsom det torde vara bekant, är Galii-

larven, då han ännu är helt liten, ljusgrön till färgen. Här finna vi dock mycket små larver till i fråga varande fjäril, som äro sotsvarta och tätt chagrinerade af brandgula punkter. Fullväxta förete dock dessa larver ingen skilnad från den svarta formen. De små björk- och videbuskar, som här växa i stor mängd, skänka oss rätt mycket i larvväg, såsom *Bombyx Cratægi* L., *Lanestris* L. och *Quercus* L., *Lasiocampa Ilicifolia* L., *Saturnia Pavonia* L., *Notodonta ziczac* L. och *Dromedarius* L.; och sedan vi från mossen inträngt i en aspdunge, riktas vårt förråd än vidare med larver till *Scopelosoma Satellitia* (v. *Brunnea*), *Notodonta Dictæoides* ESP.; *Harpyia Furcula* L. och *Bifida* HB. Några exemplar tillhörande *Trochilium Apiforme* CL. och *Bembecia Hylæiformis* LASP. lyckas vi komma öfver.

Redan har solen börjat sjunka ned bakom skogstopparna och dagfjärilarna sökt sig en lämplig hviloplats efter dagens fröjd och gamman. En och annan *Coenonympha* flyger upp vid vår frammarsch, men sänker sig genast åter ned i gräset. — Snart äro vi framme vid Rocksta gård och afvakta där qvällens inbrott. Vi finna nu till vår glädje, att den hona till *Lasiocampa Pini*, som vi fångade vid Vallentunasjön, lagt ägg i portören. Sålunda blef vår omtänksamhet att taga vara på den ömkliga honan belönad.

Skatorna i trädgården hafva tystnat med sin låt och gömt sig i den täta hasselhäcken. Endast ett purpradt guldmoln ofvan skogsranden har solen lemnat qvar af all sin fägring vid affärden; åter råder afton, åter vaknar ett annat lif i naturen. Kring den doftande lavendeln slår redan en *Deilephila Galii* sina krokar. Han får ej länge njuta af lifvet; ty snart hvilar han i vår cyankaliumburk. Så följer en liten skara af *Sphinx Pinastri* L. och *Ligustri* L., som ostördt får fröjda sig i sin lefnadsglädje. Ifrigare går jagten, sedan Noctuerna börjat framkomma. Både med lavendel och äpplebitar lockas dessa i förderfvet. Många bland de infångade fjärilarna tillhöra samma arter som de, hvilka vi lyckades komma öfver föregående afton. Af andra arter kunna nämnas: *Acronycta Megacephala* GÖZE, *Agrotis Baja* F., *C. nigrum* L., *Xanthographa* F., *Depuncta* L., *Simulans* HUFN., *Ypsilon* ROTT, *Corticea* HB. och *Occulta* L., *Mamestra Nebulosa* HUFN., *Dianthoecia Nana* ROTT och *Albimacula* BKH.,

*Hadena Sublustris* Esp. och *Didyma* (ab. *Leucostigma* Esp.), *Trachea Atriplicis* L., *Heleotropha Leucostigma* Hb., *Tæniocampa Opima* Hb., *Dyschorista Fissipuncta* Hw. och andra.

För att låta de skrämda fjärilarna åter samlas lemna vi för en stund trädgården. Vi gå ut på ett angränsande fält och följa med ljudlösa steg dess gräsrenar. Här flyger *Hepialus Humuli* L. i mängd, äfvensom *Sylvinus* L. och *Hecta* L. *Plusia Chrysitis* L., *Leucania Comma* L., *Conigera* F. och *Lithargyrea* Esp. äro också rätt talrikt representerade, där de surra bland dikesblommorna. Emellertid återvända vi nu till trädgården, och sedan vi där ökat vårt byte för aftonen, är fångsten afslutad och därmed äfven redogörelsen för mina lepidopterologiska iakttagelser i Stockholms omgifningar.

---

Om äfven i någon mon öfverensstämmelse gifves mellan fjärilsverlden i skärgården och på fastlandet, torde det väl dock ingalunda vara svårt att finna en stor skiljaktighet mellan dem båda, liksom äfven de geologiska förhållandena erbjuda sådana olikheter, att man i skärgårdstrakterna tydligen kan spåra en öfverensstämmelse med Norrlands och Lapplands subalpinska trakter, då man däremot uti inlandet genast skönjer förändringar, som tillkommit genom människans kulturarbete. Emellertid äro dessa mina försök att redogöra för fjärilslifvet i Stockholms omgifningar endast ett slags vägledning för dem, som vilja fullfölja forskningarna härutinnan.